

Wetenschap- pelijke parels

**Het belangrijkste wetenschappelijke nieuws
volgens 193 'briljante geesten'**

Samengesteld door John Brockman

Vertaling onder redactie van Frits van der Waa en Henny Corver

Vertaald door

Agaath Diemel, Annemie de Vries, Annoesjka Oostindiër, Arjanne van Luipen,
Bernadette Delfgaauw, Catalien van Paassen, Dieuwke van der Veen, Erica Feberwee,
Frits van der Waa, Henny Corver, Herman te Loo, Ineke van den Elskamp, Ineke Veldink,
Jaap Verschoor, Jan van den Berg, Jan Willem Reitsma, Jeske Nelissen,
Jolande van der Klis, Joost Mulder, Joris Vermeulen, Josephine Ruitenbergh, Klaske Kamstra,
Marianne Hoogenboom, Marianne Palm, Marieke van Muijden, Marjolein Meinderts,
Marlies van der Wal, Merel Leene, Miebeth van Horn, Mieke Groot,
Nannie de Nijs Bik-Plasman, Nico Groen, Nicole Seegers, Patty Adelaar, Paul Heijman,
Piet Dal, Pon Ruiter, René van Veen, Ronald Jonkers, Ronnie Boley, Tracey Drost-Plegt,
Willem van Paassen, Wilma Chappin-Berndsen, Wilma Paalman, Yolande Samwel

Inhoud

JOHN BROCKMAN

Inleiding: De Edge-vraag 21

STEVEN PINKER

De menselijke vooruitgang gekwantificeerd 23

FREEMAN DYSON

Meer doen met minder 27

KURT GRAY

De 'uitzonderlijkheid' van de mensheid 29

STUART PIMM

J.M. Bergoglio's rapport uit 2015 over de mondiale ecologie 31

LAURENCE C. SMITH

Lekkend, slinkend, schuivend ijs 34

ROBERT TRIVERS

Gletsjers 37

JENNIFER JACQUET

Onze collectieve blinde vlek 38

BILL JOY

Drie wetenschappelijke doorbraken
om CO₂-uitstoot te verminderen 40

JAMES CROAK

Power 44

HANS-ULRICH OBRIST

Kom in actie 46

KOO JEONG A

Een brug tussen de eenentwintigste
en tweeëntwintigste eeuw 49

RICHARD MULLER

De grootste milieuramp 50

SCOTT SAMPSON

Technobiofiele steden 53

CARL B. PAGE

Koude kernfusie maakt fossiele brandstoffen overbodig 56

JUNE GRUBER

Emoties, leefomgeving en welzijn 60

MILFORD H. WOLPOFF

Waarom de zoveelste opwarming van de aarde
de mensheid nu wel bedreigt 62

GIULIO BOCCALETTI

Blauwe knikker 2.0 65

TOR NØRRETRANDERS

Hightech stenen tijdperk 69

RORY SUTHERLAND

De dematerialisatie van de consumptie 72

BRUCE PARKER

Mogelijk gemaakt door de wetenschap 74

DUSTIN YELLIN

Het brein is een vreemde planeet 76

DONALD D. HOFFMAN

De teloorgang van de ruimtetijd 78

ANTONY GARRETT LISI

Het nieuws dat er niet was 81

LEE SMOLIN

Geen nieuws is verbluffend nieuws 83

SETH LLOYD

Honderd jaar mislukkingen 86

GERALD HOLTON

Een onverwacht, opdringerig signaal 90

LEONARD SUSSKIND

Nieuws over hoe de fysieke wereld werkt 91

FRANK TIPLER

Ongepubliceerde implicaties van hawkingstraling 93

ANDREI LINDE

De energie van het niets 96

PAUL J. STEINHARDT

De oerknal: we zaten er compleet naast 99

STEPHON H. ALEXANDER

Anomalieën 102

BRIAN G. KEATING

Op zoek in het donker 105

NEIL TUROK

Eenvoud 108

PETER HAGOORT

It is the facts, stupid 111

GORDON KANE

De Large Hadron Collider werkt op volle kracht 113

STEVE GIDDINGS

Nieuw onderzoek naar Einsteins gekromde
ruimtetijd – en daar voorbij? 115

CARLO ROVELLI

Gigantische zwarte gaten in het centrum van
melkwegstelsels 118

RUDY RUCKER

Het universum is oneindig 119

PAUL DAVIES

Advanced LIGO en Advanced Virgo 121

FRANK WILCZEK

Het nieuws is niet het nieuws 123

SEAN CARROLL

We kennen alle deeltjes en krachten waaruit we bestaan 125

AMANDA GEFTER

Computationele complexiteit en de
ware aard van de werkelijkheid 128

HANS HALVORSON

Einstein had het mis 132

ANTON ZEILINGER

Kwantumverstrengeling is onafhankelijk van ruimte en tijd 135

LISA RANDALL

Doorbraken gaan deel uitmaken van de cultuur 138

ROBERT PROVINE

Ruimteverkenningen in oude en nieuwe stijl 141

NICHOLAS A. CHRISTAKIS

Pluto is de zoveelste mijlpaal 142

GREGORY BENFORD

Eerst Pluto, en dan 550 AE van de zon 145

LAWRENCE M. KRAUSS

Een verrassing van het heelal, dicht bij huis 148

GEORGE DYSON

Vorderingen in de rakettechniek 151

PETER SCHWARTZ

Het ruimtetijdperk is eindelijk gestart...
en weer veilig geland 153

SCOTT AARONSON

Hoe ver moeten we om ons heen kijken? 156

JOHN NAUGHTON

Een nieuw algoritme dat laat zien wat
computers wel en niet kunnen 159

MARK PAGEL

Designermensen 161

ROGER HIGHFIELD

Cellulaire alchemie 163

PAUL DOLAN

Het programmeren van DNA 166

DAVID HAIG

Menselijke chimere 168

JOHN TOOBY

De wedloop tussen genetische rampspoed
en sleutelen aan de kiemlijn 169

ROBERT KURZBAN

De niet-aflatende strijd tegen pathogenen 173

AUBREY DE GREY

De antibiotica zijn dood – lang leve de antibiotica! 175

ERIC TOPOL

De 6 miljard letters van ons genoom 177

STUART A. KAUFFMAN

Systeemgeneeskunde 180

SIMON BARON-COHEN

Hersens kweken in een schaal? 182

STEWART BRAND

De ‘zelfsturende’ genen komen eraan 185

JUAN ENRÍQUEZ

Divergerend leven 188

STUART FIRESTEIN

Absoluut nieuwswaardig 191

W. TECUMSEH FITCH

Paleo-DNA en de-extinctie 193

MAX TEGMARK

De urgentie van de inhaalrace van de wijsheid 197

YURI MILNER

Tabby’s Ster 201

DAVID CHRISTIAN

Buitenaardse wezens landen niet op aarde! 203

ESTHER QUAEDACKERS

(Vrijwel) alles of niets? 206

ANDRIAN KREYE

We zijn niet uniek, maar wel heel erg alleen 209

MARTIN J. REES

Breakthrough Listen 211

MICHAEL I. NORTON

Er is (al) leven op Mars 214

CHRIS J. ANDERSON

De adembenemende toekomst van een verbonden wereld 216

JOSCHA BACH

Alles is computatie 218

PAMELA MCCORDUCK

Identificatie van de principes, of mogelijk
de wetten, van intelligentie 221

NOGA ARIKHA

Neuronieuws 224

PAMELA ROSENKRANZ

Microbiële aantrekkingskracht 226

MATT RIDLEY

De epidemie van afwezigheid 229

NINA JABLONSKI

Beestjes, beestjes, allemaal beestjes 231

JOICHI ITO

Fecale microbiotatransplantatie 234

ALAN ALDA

Hoi, jongens 237

DIRK HELBING

De antidemocratische trend 239

QUENTIN HARDY

Het kennistijdperk 242

NATHALIE NAHAI

Persoonlijkheidsonderzoek op grote schaal 244

CHARLES SEIFE

De onderwerping van de menselijke maat 246

MARGARET LEVI

Big data en beter bestuur 248

ROGER SCHANK

Die irritante reclames? Een goed voorteken 250

THALIA WHEATLEY

Biologie versus keuze 253

GLORIA ORIGGI

Samen slecht zijn loont ook 255

ELLEN WINNER

De crisis van de psychologie 257

JUDITH RICH HARRIS

De warigheid van wetenschappelijk onderzoek 258

GARY KLEIN

Verblind door data 261

PHILIP TETLOCK

De epistemische ravage van de zachte psychologie 265

PAUL BLOOM

De wetenschap zelf 267

NICHOLAS HUMPHREY

Rommelwetenschap 268

JONATHAN SCHOOLER

Het prille stadium van de metawetenschap 270

RICHARD NISBETT

De ontgoocheling en onvrede van arme blanke Amerikanen 274

S. ABBAS RAZA

De ongelijkheid van welvaart: een ontspoord proces 277

PETER GABRIEL

Het tijdperk van zichtbare gedachten 279

HOWARD GARDNER

Onze veranderende opvattingen over
wat het betekent om mens te zijn 282

KAI KRAUSE

Complete hoofdtransplantaties 284

REBECCA NEWBERGER GOLDSTEIN

De genderkleuring van genialiteit 287

GINO SEGRÈ

Diversiteit in de wetenschap 291

MICHAEL SHERMER

De democratisering van de wetenschap 293

SHEIZAF RAFAELI

Nieuws over wetenschapsnieuws 295

TANIA LOMBROZO

Hoe de reikwijdte van de wetenschap steeds breder wordt 298

NIGEL GOLDENFELD

Q-Bio 300

CLIFFORD PICKOVER

Wiskunde en werkelijkheid 303

JOHAN VAN LEEUWAARDEN

Bolstapelingen in de wiskunde 305

KEVIN KELLY

Synthetisch leren 308

KEITH DEVLIN

Een werkelijke wetenschap van het leren 310

JOHN C. MATHER

Bayesian Program Learning, of: Wanneer zal mijn digitale
assistent snappen wat ik wil? 314

JAEWEON CHO

FSG (fecesstandaardgeld) 316

JIM HOLT

De ironie van de hogere rekenkunde 318

MICHAEL VASSAR

Platzak, en toch op straat slingerende
briefjes van twintig negeren 320

DAVID G. MYERS

We zijn bang voor de verkeerde dingen 323

GERD GIGERENZER

Leven in angst voor terrorisme 325

STEVEN R. QUARTZ

De wereld is er niet zo erg aan toe als je denkt 327

ED REGIS

Het gezonde dieet op z'n kop 330

PETER TURCHIN

Vet eten is goed voor je 332

JONATHAN HAIDT

Partijpolitieke vijandschap 335

STEPHEN P. STICH

Cognitieve wetenschappen hervormen de moraalfilosofie 338

OLIVER SCOTT CURRY

Ethiek is van vlees en bloed 341

JAMES J. O'DONNELL

Mensen doden omdat het gerechtvaardigd is 343

ZIYAD MARAR

Interdisciplinair onderzoek binnen de sociale wetenschappen 345

ADAM ALTER

Intellectuele convergentie 348

TIMOTHY TAYLOR

Wapentechnologie als motor voor de evolutie van de mens 350

BUDDHINI SAMARASINGHE

Het immuunsysteem: een Grote Verenigende
Theorie voor biomedisch onderzoek 355

MICHAEL E. HOCHBERG

Hoe wapenen we onze natuurlijke afweer tegen kanker? 358

TODD C. SACKTOR

Kankermedicijnen voor hersenziekten 361

GEORGE JOHNSON

Het krachtigste carcinogeen zou
weleens entropie kunnen zijn 364

A.C. GRAYLING

De neergang van kanker 365

DAVID M. BUSS

De relatiemarktcrisis bij hoogopgeleide vrouwen 366

JARED DIAMOND

De belangrijkste X... Y... Z... 370

HELEN FISHER

De verslaving aller verslavingen 371

CHRISTIAN KEYSERS

Optogenetica 373

TERRENCE J. SEJNOWSKI

De stand van zaken in de hersenwetenschap 375

GEORGE CHURCH

Noötropisch neurale nieuws 378

KATE JEFFERY

Het geheugen is een labiele constructie 381

STEPHEN M. KOSSLYN

Je bent steeds weer nieuw 384

ALISON GOPNIK

Peuters kunnen computeren 386

LISA FELDMAN BARRETT

Het voorspellende brein 389

ALUN ANDERSON

Een nieuwe beeldvormingstechniek 391

PAUL SAFFO

Sensoren: tempoversnelling van
wetenschappelijke ontdekkingen 393

SYED TASNIM RAZA

3D-printen op medisch gebied 396

BRIAN KNUTSON

Diepe wetenschap 398

ALEX (SANDY) PENTLAND

Een wereld die telt 401

NEIL GERSHENFELD

De werkelijkheid programmeren 404

N.J. ENFIELD

Wijzen is een eerste vereiste voor taal 406

EDUARDO SALCEDO-ALBARÁN

Macrocriminele netwerken 408

THOMAS METZINGER

Virtuele realiteit wordt mainstream 410

TIMO HANNAY

De twee getijdenbewegingen van verandering 413

ANDY CLARK

Deep learning in beeld gebracht 415

JAMSHED BHARUCHA

Het neurale netwerk reloaded 417

DAVID DALRYMPLE

Differentieerbaar programmeren 420

STEVE OMOHUNDRO

Deep learning, semantiek en maatschappij 423

THOMAS A. BASS

Ons bionische ik 426

DOUGLAS RUSHKOFF

Wetenschap en afwijzing 428

RODNEY A. BROOKS

Een nieuwe kijk op kunstmatige intelligentie 430

LUC STEELS

Artificiële intelligentie is de onschuld voorbij 433

ALEXANDER WISSNER-GROSS

Datasets, geen algoritmen 436

ABIGAIL MARSH

Neuropredictie 439

JOEL GOLD

De dunne scheidslijn tussen een zieke en een gezonde geest 441

ARA NORENZAYAN

Geloofsdiversiteit 444

GREGORY PAUL

De moderniteit is aan het winnen 447

MICHAEL MCCULLOUGH

Religiositeit zit grotendeels onder de gordel 450

LUCA DE BIASE

Een wetenschap van de consequenties 454

DAVID BERREBY

Bouwen aan een maatschappij zonder ‘etnische meerderheid’ 457

IRENE PEPPERBERG

Onderlinge verbondenheid 461

LINDA WILBRECHT

Achterstelling in de vroege jeugd en collectieve resultaten 463

MARY CATHERINE BATESON

We lopen nog steeds achter 467

DANIEL GOLEMAN

Neurohacking, handafdrukken en empathietekort 469

DIANA REISS

Laat de drones maar komen 471

SUSAN BLACKMORE

Die jurk 473

ERIC R. WEINSTEIN

Antropisch kapitalisme en de nieuwe gimmick-economie 476

GREGORY COCHRAN

De herkomst van Europeanen 480

HAZEL ROSE MARKUS

De platinaregel: compact, zwaar, maar de moeite waard 482

JOHN MCWHORTER

Wennen aan gevederde dinosaurussen 485

LAURA BETZIG

Mensen zijn dieren 488

DIANA DEUTSCH

De levensduur van nieuws 490

SAMUEL ARBESMAN

Weersvoorspellingen zijn stilletjesaan beter geworden 492

BRIAN CHRISTIAN

Het woord: eerst als kunst, dan als wetenschap 494

VICTORIA WYATT

Het samengaan van beelden en technologie 497

CHRISTINE FINN

Mindful overeenstemming 501

JOSÉ KERSTHOLT

Beter beslissen door mindfulness 503

ERNST PÖPPEL

Carpe diem 506

ELIZABETH WRIGLEY-FIELD

Integratie van niveaus van menselijke variatie 509

STEVE FULLER

Vraagtekens bij de waarde van een universitaire opleiding 511

MAXIMILIAN SCHICH

De hermeneutische hypercyclus 514

MELANIE SWAN

Heroverweging van gezag met de
cryptoverlichting van blockchains 517

ROBERT SAPOLSKY

Slotakkoord: Wie weet komen we allemaal
gruwelijk aan ons eind 520

Noten 525

Register 527

Inleiding: De Edge-vraag

John Brockman

Uitgever van *Edge*

Wetenschappelijke onderwerpen die de laatste paar jaar veel aandacht hebben gekregen in dagbladen en tijdschriften zijn onder andere moleculaire biologie, kunstmatige intelligentie, kunstmatig leven, chaostheorie, computatie met massief parallelisme, neurale netwerken, het uitdijend heelal, fractalen, complexe adaptieve systemen, superstringtheorie, biodiversiteit, nanotechnologie, het menselijk genoom, expertsystemen, onderbroken evenwicht in de evolutie, cellulaire automaten, fuzzy logic, biosferen in de ruimte, de Gaia-hypothese, virtuele realiteit, cyberspace, computers met teraflopcapaciteit...

Anders dan bij eerdere intellectuele ondernemingen zijn de resultaten van de derde cultuur niet het twistzieke grommel in de marge vanuit de ivoren toren; nee, ze zullen het leven van alles en iedereen op onze planeet gaan beïnvloeden.

21

Je denkt misschien dat de bovenstaande opsomming van onderwerpen de opmaat vormt voor de Edge-vraag van 2016, maar dan zit je eraan. Ze stond centraal in mijn essay 'The Third Culture', verschenen in de *Los Angeles Times* van 19 september 1991: vijfentwintig jaar geleden. Dit essay, bedoeld als manifest, was de vrucht van een gezamenlijk project met inbreng van Stephen Jay Gould, Murray Gell-Mann, Richard Dawkins, Daniel C. Dennett, Jared Diamond, Stuart Kauffman, Nicholas Humphrey en andere eminente wetenschappers en denkers. Het verkondigde dat 'de derde cultuur wordt gevormd door die empirisch georiënteerde wetenschappers en denkers die in hun onderzoek en verklarende geschreven werk de plaats innemen van de traditionele intellectueel, doordat zij de diepere betekenis van ons leven zichtbaar maken en een nieuwe definitie geven van wie en wat we zijn'; en het vervolgde aldus:

Wat traditioneel 'wetenschap' wordt genoemd, is nu 'openbare cultuur' geworden. Stewart Brand schrijft: 'Wetenschap is het enige nieuws. Wanneer je een krant of tijd-

schrift doorneemt, is al het zachte nieuws het welbekende hij-zei-zij-zei, politiek en economie zijn dezelfde almaar terugkerende treurnis, [...] zelfs technologie is voorspelbaar als je weet hoe ze wetenschappelijk in elkaar steekt. De menselijke aard verandert niet zoveel; de wetenschap wél, en die verandering wordt steeds groter, en daardoor is de wereld onomkeerbaar aan het veranderen.’ De wereld van nu is een wereld waarin het tempo van de verandering de grootste verandering is.

Wetenschap is derhalve een groot verhaal geworden, zo niet hét grote verhaal: nieuws dat nieuws blijft.

Dit blijkt wel uit het feit dat de in dat essay uit 1991 opgesomde wetenschappelijke onderwerpen nog niets aan actualiteit hebben ingeboet, terwijl ze al relevant waren vóór de tijd van internet, sociale media, mobiele communicatie, *deep learning*, big data. Tijd voor een update...

22

Wat beschouw jij als het interessantste recente [wetenschappelijke] nieuws? Waarom is het belangrijk?

De online reacties komen dit jaar uit op net onder de tweehonderd bijdragen. Hier is het nieuws, ontleed door degenen die vaak zelf in het nieuws zijn.

De menselijke vooruitgang gekwantificeerd

Steven Pinker

Bekleedt de Johnstone Family-leerstoel aan de faculteit Psychologie van Harvard University; auteur van *The Sense of Style*

De menselijke intuïtie heeft, helaas, weinig voeling met de werkelijkheid. Een halve eeuw psychologisch onderzoek heeft aangetoond dat mensen die proberen risico's in te schatten of de toekomst te voorspellen vooral komen aanzetten met stereotypen, opzienbarende gebeurtenissen, wilde scenario's en moralistische commentaren.

Gelukkig ontstaat er, doordat de mankementen in de menselijke cognitie inmiddels algemeen bekend zijn, steeds meer aandacht voor het alternatief – objectieve data – en worden op velerlei terrein de gutfeelings vervangen door kwantitatieve analyse. Die revolutie heeft zich in de sport voltrokken door *Moneyball*, op beleidsgebied door *Nudge*, in de wereld van voorspellingen van uitslagen door *forecasting tournaments* en voorspellingsmarkten, in de filantropie door effectief altruïsme en in de gezondheidszorg door geneeskunde op basis van bewijs.

Dat is interessant nieuws, en ook wetenschappelijk nieuws, omdat de diagnose uit de cognitieve wetenschap afkomstig is en de remedie uit de datawetenschap. Maar het allerinteressantste hiervan is dat de 'kwantificatie van het leven' zich nu ook bezighoudt met de belangrijkste aller vragen: kunnen we spreken van vooruitgang? Hebben de collectieve pogingen van de mensheid om entropie en de nare kantjes van de evolutie te bestrijden geleid tot verbetering van de condition humaine?

Vanzelfsprekend meenden de verlichtingsdenkers van wel, en in de victoriaanse tijd werd vooruitgang een belangrijk thema in het Anglo-Amerikaanse denken. Maar sindsdien heeft het pessimisme van de romantici en anderen die zich tegen het verlichtingsdenken keerden grote delen van het intellectuele domein geconfisqueerd, aangewakkerd door historische rampen als de beide wereldoorlogen en de – na de jaren zestig opgekomen – zorgen over door de mens veroorzaakte problemen als milieuvervuiling en sociale ongelijkheid. Tegenwoordig lees je vaak over 'vertrouwen' in de vooruitgang (vaak 'naïef' vertrouwen genoemd) versus heimwee naar

het verleden (toen alles beter was); dan gaat het over de huidige verloedering en de angst voor de dystopie die zeker zal komen.

Maar de cognitieve revoluties en datarevoluties waarschuwen ons om ons bij het vormen van een mening over *wat dan ook* niet te laten leiden door subjectieve indrukken of incidenten die in ons straatje passen. Zolang het 'slechte' niet is uitgeroeid, zal er altijd genoeg 'slechts' zijn om het nieuws te vullen, en het publiek zal daaruit afleiden dat de wereld vergaat. De enige manier om die illusie te ontcrachten, is goede en slechte gebeurtenissen plotten in een tijdgrafiek. De meeste mensen zijn het erover eens dat leven beter is dan dood, gezondheid beter dan ziekte, rijkdom beter dan armoede, kennis beter dan onwetendheid, vrede beter dan oorlog, veiligheid beter dan geweld, vrijheid beter dan dwang. Dat geeft ons een serie toetsstenen waarmee we kunnen meten of er werkelijk vooruitgang is geboekt.

24 Interessant nieuws: het antwoord is meestal 'ja'. Dat vermoeden kreeg ik voor het eerst naar aanleiding van de reacties van kwantitatieve historici en politicologen op mijn bijdrage aan de Edge-vraag van 2007 ('What Are You Optimistic About?'): ze stuurden me datasets waaruit bleek dat het aantal moorden en oorlogsdoden in de loop van de tijd spectaculair was gedaald. Sindsdien is ook op basis van andere toetsstenen ontdekt dat er vooruitgang is geboekt. Economisch historici en ontwikkelingswetenschappers (onder wie Gregory Clark, Angus Deaton, Charles Kenny en Steven Radelet) hebben de welvaartsgroei in kaart gebracht, en dit alles wordt nóg aanschouwelijker gemaakt op websites met innovatieve graphics, zoals *Gapminder*, *Our World in Data* en *Human Progress* van respectievelijk Hans Rosling, Max Roser en Marian Tupy.

Er zijn nog meer veranderingen ten goede: mensen leven langer en gezonder, niet alleen in de welvarende landen maar in de wereld als geheel. Een stuk of tien besmettelijke en parasitaire infectieziekten zijn uitgeroeid of op sterven na dood. Er gaan aanzienlijk meer kinderen naar school. De extreme armoede is wereldwijd gedaald van 85 naar 10 procent. Afgezien van plaatselijke verslechteringen is de wereld democratischer dan ooit. Vrouwen zijn beter opgeleid, trouwen later, verdienen meer en bekleden meer invloedrijke posities. Er zijn minder raciale vooroordelen en hatecrimes sinds gegevens daarover worden bijgehouden. De wereld wordt

zelfs slimmer: in alle landen is het IQ elk decennium met drie punten gestegen.

Natuurlijk moeten we ‘gekwantificeerde vooruitgang’ zien als een serie empirische bevindingen. Er is geen sprake van mystiek, utopisme of goddelijke genade. Daarom moeten we ook niet vreemd opkijken als er domeinen in het leven zijn waar niets veranderd is, waar verslechtering is opgetreden of die gewoon niet kwantificeerbaar zijn (zoals het eindeloze aantal apocalypsen die aan de menselijke verbeelding kunnen ontspruiten). De uitstoot van broeikasgassen neemt toe, de zoetwatervoorraad slinkt, soorten sterven uit en er zijn nog steeds kernwapens.

Maar ook hier kan kwantificatie behulpzaam zijn. ‘Ecomodernisten’ als Stewart Brand, Jesse Ausubel en Ruth DeFries hebben aangetoond dat een groot aantal factoren die wijzen op een gezonde leefomgeving de laatste vijftig jaar zijn verbeterd, en dat bepaalde historische langetermijnprocessen – zoals het terugdringen van het gebruik van fossiele brandstoffen, het verminderen van consumptie en van landgebruik voor akkerbouw – verder kunnen worden gestimuleerd. Sinds Nagasaki zijn er geen atoombommen meer gevallen, het aantal kernproeven is tot vrijwel nul gedaald, de proliferatie is beperkt gebleven tot negen landen (terwijl in de jaren zestig nog werd gerekend op dertig of meer), zeventien landen zijn gestopt met hun atoomprogramma’s, en het aantal kernwapens (en dus ook het aantal potentiële gevallen van diefstal, ongelukken en obstakels voor het bereiken van de uiteindelijke ‘nullijn’) is met vijfdesde gereduceerd.

Waarom is dit alles zo belangrijk? In de eerste plaats omdat gekwantificeerde vooruitgang de feedback levert voor eventueel noodzakelijke aanpassingen. De vruchten van de vooruitgang die wij mogen smaken zijn het resultaat van instituties en normen die zich de afgelopen twee eeuwen in onze wereld hebben verankerd: rede, wetenschap, technologie, onderwijs, expertise, democratie, gereguleerde markten en een moreel commitment aan mensenrechten en menselijke ontplooiing. Critici van het verlichtingsdenken hebben lange tijd beweerd dat er geen enkele garantie is dat we van deze ontwikkelingen beter zouden worden. Maar nu weten we dat we er daadwerkelijk beter van zijn geworden. Dat betekent dat we door die instituties en normen van de moderne tijd op het juiste spoor zijn gezet, hoe ver Utopia ook nog verwijderd is. Daarom

moeten we eraan blijven werken om ze te verbeteren, in plaats van ze af te branden in de overtuiging dat er niets ergers bestaat dan onze huidige decadentie en in de vage hoop dat er uit de as iets beters zal oprijzen.

Bovendien worden we door de vooruitgang aangespoord om nog méér vooruitgang te willen. Onder activisten is het bon ton om te denken dat elk optimistisch onderzoeksresultaat moet worden weggemoffeld omdat mensen daar maar zelfingenomen van worden. Ze vinden dat je de mensen juist bij de les moet houden door te jammeren over voortdurende crises, en dat je tegen ze tekeer moet gaan omdat ze niet bang genoeg zijn. Helaas kan dit leiden tot weer een ander gevaar: fatalisme. Als je steeds maar hoort dat armoede onuitroeibaar is, dat de goden ons zullen straffen voor onze hybris, dat de natuur zich zal wreken op de plunderingen die wij aanrichten en dat de klok onverbiddeijk aftikt naar het moment van de nucleaire holocaust en de klimaatcatastrofe, ligt de conclusie voor de hand dat verzet geen zin heeft en dat we maar beter feestend ten onder kunnen gaan. Het positieve van een grafiek daarentegen is dat ze je uitnodigt goed te kijken welke krachten een curve naar omhoog of juist naar omlaag beschrijven, en op basis daarvan die krachten in te zetten om verder te gaan in de juiste richting.

Meer doen met minder

Freeman Dyson

Theoretisch fysicus; auteur van *Dreams of Earth and Sky*

Een van de wetenschappelijke helden van onze tijd is Pieter van Dokkum, hoogleraar Astronomie aan Yale University en auteur van *Dragonflies*, een recent verschenen boek over insecten, geïllustreerd met prachtige, in hun natuurlijke habitat door de schrijver genomen foto's van libellen. Als astronoom werkt hij met een ander type libel: de Dragonfly Telephoto Array-telescoop, bestaande uit tien 400 mm-lenzen die zo zijn uitgelijnd dat ze lijken op het samengestelde oog van een libel. De refractorlenzen zijn gecoat met een speciale optische laag die ze uiterst gevoelig maakt voor verre, vage objecten in de sterrenhemel. Voor dat doel is de Dragonfly ongeveer tien keer gevoeliger dan de beste grote telescopen. En hij is ook ongeveer duizend keer goedkoper. De tien refractors kosten samen zo'n 100.000 dollar, een grote telescoop zo'n 100 miljoen dollar.

Dragonfly heeft onlangs 47 'ultradiffuse' sterrenstelsels ontdekt in de Comacluster, en dat is meer dan computermodellen hadden voorspeld. Elk sterrenstelsel bevindt zich in een halo van donkere materie, waarvan de massa kan worden bepaald met behulp van de gemeten snelheid van de zichtbare sterren. De sterrenstelsels bevatten ongeveer honderd keer meer donkere materie dan zichtbare materie; vergelijk dat met de 10:1-verhouding tussen donkere en zichtbare materie in onze eigen Melkweg. De waarnemingen van de Dragonfly onthullen een universum met een intens subtiele structuur van brokken donkere materie, veel brokkeliger dan de standaardtheorie van de oerknalkosmologie ooit had voorspeld.

En zo kan het gebeuren dat een goedkope, kleine telescoop een grootse nieuwe ontdekking doet over de structuur van het heelal. Als de kosteneffectiviteit van een telescoop gemeten wordt als de verhouding tussen wetenschappelijke output en financiële input, is de Dragonfly de grote winnaar. Dit verhaal heeft een moraal, maar die moraal is niet dat we al ons geld moeten steken in kleine telescopen. We hebben nog steeds grote telescopen en grote organisaties nodig om astronomie op wereldniveau te kunnen bedrijven. Nee, de moraal is dat we een bescheiden fractie van het astronomiebudget, misschien een derde, zouden moeten reserveren voor

Freeman Dyson

kleine, goedkope projecten. En dan komt daar vast weer een volgende winnaar van het kaliber van Dragonfly uit.

De 'uitzonderlijkheid' van de mensheid

Kurt Gray

Universitair docent psychologie, University of
North Carolina, Chapel Hill

'En de Heere God had den mens geformeerd uit het stof der aarde, en in zijn neusgaten geblazen den adem des levens; alzo werd de mens tot een levende ziel' – Genesis 2:7

Wij mensen zijn altijd overtuigd geweest van onze uitzonderlijkheid en van onze plek in het centrum van het heelal. Nog niet zo lang geleden zagen we onszelf als Gods favoriete schepsel, neergezet op de pas geschapen aarde, waaromheen alle andere hemellichamen rondcirkelden. We geloofden dat mensen fundamenteel verschilden van andere dieren en een niet te evenaren intelligentie bezaten. Op grond van die ideeën voelden we ons prettig en veilig, en daarom was het niet moeilijk erin te geloven. Alleen, het klopte niet.

Copernicus en Galileo bewezen dat de zon, en niet de aarde, in het centrum van ons zonnestelsel lag. Charles Lyell bewees dat de aarde veel ouder was dan gedacht. Darwin bewees dat mensen niet fundamenteel verschilden van andere dieren. Al die wetenschappelijke ontdekkingen zetten vraagtekens bij onze veronderstelde uniekheid. En zelfs al waren mensen niets anders dan apen met een grote frontale cortex, dan nog konden we ons erop laten voorstaan dat we deel uitmaakten van een heel bijzondere club – de club van levende wezens. Ach, de schoonheid van het leven, de verscheidenheid aan planten, dieren, insecten en bacteriën...

Helaas wordt de uitzonderlijkheid van al wat leeft onderuitgehaald door een recente theorie.

Jeremy England, een aan het MIT verbonden fysicus, poneert dat 'leven' niet meer is dan een onvermijdelijke consequentie van de wetten van de thermodynamica. Hij stelt dat levende systemen beter dan wat ook in staat zijn om energie te halen uit een externe bron: bacteriën, kevers en mensen zijn de efficiëntste manier om zonlicht te benutten. Volgens England houdt entropie in dat moleculen die lang genoeg onder een warmtebron verblijven uiteindelijk

gaan metaboliseren, bewegen en zichzelf repliceren — met andere woorden: gaan leven. Toegegeven, dit proces kan miljarden jaren duren, maar in deze optiek verschillen levende wezens weinig van andere fysieke structuren die bewegen en zich repliceren na toevoeging van energie, zoals draaikolken in water (aangedreven door de zwaartekracht) en zandduinen in de woestijn (aangedreven door de wind). Door deze theorie van England vervaagt niet alleen de grens tussen levend en niet-levend, maar wordt bovendien de uitzonderlijkheid van de mens nóg verder ondermijnd. Hij suggereert dat de mens vooral heel goed is in het benutten en verbruiken van energie (en dat doen we dan ook vol enthousiasme) — een soort uitzonderlijkheid waar we niet persé trots op hoeven zijn...